

Recepcija Mate Miloradića u Hrvatskoj

Za Matu Meršića Miloradića (19.9.1850. - 15.2.1928.) u Hrvatskoj, nešto opširnije o njegovu životu i radu, saznali su čitatelji muzikološkoga časopisa »Sv. Cecilija« iz pera Janka Barléa (1869.-1941.), s kojim se je Miloradić dopisivao 1917. godine (zadnje njegovo pismo Barléu je od 8. X. 1917.). Barlé je, u spomenutom časopisu, pod naslovom: »Mate Meršić Miloradić« (članak u povodu njegove smrti) napisao: »Zapravo on, matematičar, filozof i pjesnik i ne bi spadao u ovu galeriju¹. Morao sam ga ipak ovamo uvrstiti, ako mi je i on u listu od 17. VIII. 1917. pisao: Još Vas to molim, da va Sv. Ceciliji mojega imena ne bi spomenuli. Ja malu, malu mrvicu razumim od Vaše umjetnosti, ne sliši moje ime tamo. O kako rado bi Vam slao raspravice, ali moji roditelji nisu mogli na to trošit, da učim muziku; stare gusle sam imao ter guslao kot cigan, da su miši pobigli. Jačit znam, no jačim si sam, još i svoje melodije **KOSILI SU TRAVU ...** onda na sami uz Dunaj na spasišći.

I ako nije bio muzičar, ipak će se morati i njegovo ime spomenuti u povijesti hrvatske muzike, jer je upravo njegova zasluga, da su nam se sačuvale mnoge stare crkvene popijevke iz hrvatskog Gradišća. Kako su Kurelac i Kuhač zaslužni za hrvatsku svjetovnu pučku popijevku u Gradišću, tako je zaslužan Mate Meršić za tamošnju crkvenu popijevku. Njemu imamo zahvaliti, da su spašene mnoge stare pjesmarice, pa su nekoje pjesme iz tih zbirki ušle već u naše crkvene pjesmarice kao živa opomena, da ne zaboravimo na tu našu udaljenu braću.«²

Uz biografske podatke, Barlé će o Miloradiću još i to zapisati: »Upravo to, što mu nisu dali, da se razvije onako, kako je on želio, napunilo ga nekom rezignacijom i pesimizmom. Povukao se posve od svijeta i živio je kao pravi eremita čitav svoj vijek na malenoj, siromašnoj župici, među svojim knjigama, te je

Izvanredni profesor
Dr. sc. ALOJZ JEMBRIH

Rodjen je 1947. u Varaždinu. Od jeseni 1997. predaje hrvatski jezik na Odsjeku za razrednu nastavu i predškolski odgoj u Čakovcu Filozofskog fakulteta - Pedagoškijske znanosti Sveučilišta u Zagrebu (sada Visoka učiteljska škola u Čakovcu). Bavi se kroatističkim znanstvenim istraživanjima i to onom problematikom koja je premalo ili uopće nije proučavana.

1 misli u galeriju muzikoloških autora, nap. A. Jembrih

2 Barlé, Janko: Sv. Cecilija, god. XXII., svez. 2, Zagreb, 1928., stran 84

sve slobodno svoje vrijeme posvetio znanosti i svomu narodu. [...] Taj na oko suhoparni naučenjak, poznati matematičar, filozof i astronom, koji je izdavao velike rasprave i djela u tuđim jezicima i pisao dobro latinski, njemački, francuski i engleski, kad je uvidio, kako njegov narod propada radi toga, što nema duševne hrane, počeo je izdavati kalendare i pučke novine i u svojoj 52. godini, kada pjesnički slavulji već davno zamuknu, počeo je pjevati pjesmice, koje je njegov gradišćanski narod, željan svoje riječi, zavolio i razumio. Sa svog zvjezdanog neba spustio se među svoj puk, prekinuo je svoja filozofska razmatranja, da zapjeva, da probudi i da zabavi svoju gradišćansku braću. Učinio je zaslužno djelo, pa zato će se ime Miloradića, tako se potpisivao pod svojim pjesmicama, spominjati, dok će biti gradišćanskih Hrvata.«³

I doista, tu činjenicu svjedočimo i mi danas, kad se prisjećamo njegova dana rođenja 1850. Uz spomenute zasluge, Barlé navodi Miloradićeve zasluge koje su svoj učinak polučile i u Hrvatskoj, a vidljivo je to iz riječi: »Mati Meršiću moram da zahvalim, što sam mogao u Sv. CECILIJI g. 1917. napisati raspravicu: *Nešto o crkvenim jačkama ugarskih Hrvata*⁴. U toj sam raspravici priopćio najznatnije napjeve (koji su doista hrvatski) iz dviju rukopisnih pjesmarica Đure Vajkovića, učitelja u Bezonji od g. 1807. i 1816. [...], a Rudolf Strohal je tim povodom napisao članak: *Kada i odakle su se doselili ugarski, doljnjo-austrijski i moravski Hrvati?*⁵. Da se je tim člancima u zadnjim godinama svjetskog rata počeo buditi među Hrvatima zanimanje za našu udaljenu braću, zasluga je Meršićeva. Kad je primio početak moje raspravice, pisao je početkom septembra 1917.: Velika Vam budi hvala, da tako lipo i ljubezno pišete od nas ugarskih Hrvatov, suze su mi kapale, kad sam štao«⁶.

Usput treba spomenuti, da je Janko Barlé svoj interes za Gradišćanske Hrvate, uz spomenute naslove, pokazao u slijedećim svojim člancima: *Ignac Horvat, Veliki i mali*, referat o njegovim crticama⁷; *File Sedenić, književnik ugarskih Hrvata*⁸; *Božićne jačke gradišćanskih Hrvata*⁹; *Ivan Vuković: Jačkar za hrvatske škole Gradišća*¹⁰ i *Martin Borenić*¹¹.

Uz ovo treba spomenuti, da je Rudolf Strohal (1856.-1936.), začetnik gradišćanskohrvatskoga biografskog leksikona, u zagrebačkom **VUJENCU** i **HRVATSKOJ PROSVJETI**, počeo objavljivati kratke životopise o znamenitim i zaslužnim ugars-

3 Barlé, Janko: Sv. Cecilija, god. XXII., svez. 2, Zagreb, 1928., stran 85.

4 Barlé, Janko: Sv. Cecilija, Zagreb, 1917., stran 149. i 181.

5 Strohal, Rudolf: Sv. Cecilija, Zagreb, 1917., stran 187.

6 Barlé, Janko: Sv. Cecilija, god. XXII., svez. 2, Zagreb, 1928., stran 86.

7 Barlé, Janko: Kriješ, br. 9, Zagreb, 1928.

8 Barlé, Janko: Sv. Cecilija, Zagreb, 1922., stran 40.

9 Barlé, Janko: Sv. Cecilija, Zagreb, 1923., stran 171.

10 Barlé, Janko: Sv. Cecilija, Zagreb, 1925., stran 20.

11 Barlé, Janko: Sv. Cecilija, Zagreb, 1928., stran 222.

kim Hrvatima, pod naslovom: *Nešto o ugarskim Hrvatima*¹² i *Hrvatska knjiga u jugozapadnoj Ugarskoj, u tako zvanom Burgenlandu*¹³.

Uz ostale pisce, Strohal će o Miloradiću zapisati: »Među najnovijim hrvatskim književnicima istakli su se ovi: 1. **MATE MERČIĆ** rodio se u Frakanavi 18. 9. 1850. Bio je kapelan u Filežu i u Velikom Borištofu, odakle je pošao za župnika u Hrvatsku Kemlju. Svojim mađarskim, njemačkim i francuskim djelima stekao je priznanje i u stranom svijetu. Na hrvatskom je jeziku priredio oko g. 1880. *Malu fiziku*. Mnogo je godina uređivao lijepi hrvatski kalendar *Kalendar Sv. Familije*, zatim je preveo knjige Tome Kempisa *Od naslidovanja Kristuša*. On je bio prvi urednik jedinoga hrvatskoga lista za čakavske Hrvate *Naše Novine*, u koje je sam najviše pisao. Ali on je i vrlo dobar hrvatski pjesnik (lirski, epski i didaktični). Svoje je pjesme izdavao pseudonimom Mate Miloradić. Među najljepše njegove pjesme spada, koju je ispjevao prigodom smrti fileškoga župnika Matije Karala *Na Fileži zvon se plače*«¹⁴.

Od slijedećih (kronoloških) napisa o gradišćanskim Hrvatima u Hrvata u Hrvatskoj 30-tih godina, treba spomenuti one što ih je pisao Mate Ujević (kod Gradišćanaca poznat kao barba Mate) u časopisima: *HRVATSKA STRAŽA*¹⁵; *KALENDAR HRVATSKI RADIŠA*¹⁶; *OBITELJ*¹⁷; *OBZOR*¹⁸ i *OBZOR SPOMEN-KNJIGA 1860-1935*¹⁹. U svojoj knjizi *Gradišćanski Hrvati*, pišući o umjetničkoj književnosti kod gradišćanskih Hrvata, Ujević o Miloradiću zapisuje: »Godine 1903. počeo je uređivati *Kalendar sv. Familije Mate Miloradić-Meršić*, koji je razvio u tom kalendaru veliku književnu djelatnost. Osobito je mnogo napisao pjesama, koje su protkane velikim rodoljubljem, a odlikuju se vedrinom i misaonom produbljenošću. Te su pjesme izašle u probranom izboru 1934. u posebnoj knjizi«²⁰. U spomenutom *Obzoru Spomen-knjizi*, također je o Miloradiću, Mate Ujević (1901.-1967.) zapisao: »Jača književna djelatnost započinje početkom dvadesetoga stoljeća. Kad je god. 1903., počeo uređivati *kalendar Sv. Familije Mate Miloradić-Meršić*, on je odmah zauzeo prvo mjesto među gradišćanskim hrvatskim književnicima. Široke kulture, iskren rodoljub, slobodarska duga, on je svoje misli iznosio u nešto otporim, ali uza sve to u vanredno srdačnim i prijatnim stihovima, koji su u kratko vrijeme postali neobično popularni. Meršić je najpoznatiji književnik gradišćanskih Hrvata, i zahvalni

12 Strohal, Rudolf: *Vijenac*, god. 11., knj. III/9

13 Strohal, Rudolf: *Hrvatska prosvjeta*, god. IX., br. 17-18., 1922.

14 Strohal, Rudolf: *Vijenac*, stran 294. i *Hrvatska prosvjeta*, stran 411.

15 Ujević, Mate: *Hrvatska straža*, br. 34, Zagreb, 1931., stran 4.

16 Ujević, Mate: *Kalendar Hrvatski radiša*, Zagreb, 1933. stran 113.-119.

17 Ujević, Mate: *Obitelj*, br. 42, Zagreb, 1933., stran 862.-863. i br. 3, 1936., stran 53

18 Ujević, Mate: *Obzor*, br. 231, Zagreb, 1935., stran 1.

19 Ujević, Mate: *Obzor Spomen-knjiga 1860-1935*, Zagreb, 1935., stran 97.-99.

20 Ujević, Mate: *Gradišćanski Hrvati*, Zagreb, 1934., stran 64

21 Ujević, Mate: *Obzor Spomen-knjiga 1860-1935*, Zagreb, 1935., stran 98.

njegovi sunarodnjaci podigoše mu spomenik u Hrvatskoj Kemlji 9. listopada o.g.«²¹ Čitatelj će se vjerojatno malo začuditi kad pročita Ujevićev napis o Mati Miloradiću u Enciklopediji Jugoslavije. Naime tu je, tako izgleda, Ujević morao pisati prema tadašnjoj uređivačkoj politici Enciklopedije, pa će zapisati da je Miloradić »pokrenuo na hrvatskosrpskom (sic!) jeziku novine za Gradišćanske Hrvate«²²

U kontekst lingvističkoga interesa za govore gradišćanskih Hrvata, **STJEPAN LVŠIĆ** (1884. - 1962.) uvrstit će i Matu Miloradića. Naime, Ivšić je 1932. i 1933. boravio u Gradišću skupljajući po terenu jezične podatke za svoj opis cjelovite jezične slike njihovih govora, pa je o svojim rezultatima održao i predavanje 1936./37. u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Nepotpisani autor izvještaja o tome predavanju u ljetopisu JAZU piše: »Na koncu se prof. Ivšić osvrnuo i na današnji književni jezik gradišćanskih Hrvata, oko koga se u novije doba i sami Gradišćanci počinju truditi. Do kolike se umjetničke izražajne sposobnosti razvio taj jezik, pokazao je prof. Ivšić na nekim pjesmama najvećega gradišćanskoga pjesnika Mate Miloradića, velikoga rodoljuba, filozofa i astronoma, pa i dobrotvora Jugoslavenske Akademije«²³. Da se podsjetimo: **IGNAC HORVAT** (1895.- 1973.) pisao je Stjepanu Ivšiću 1937. godine, uz ostalo, i ovo: »Ali još prije Vas molim za Vaše mišljenje u pogledu književnoga jezika. Mi smo naime nedavno odlučili, da ćemo i dalje pisati našim čakavskim jezikom, jer ogromna većina našega naroda govori ovo narječje pa ga i najbolje razumije. Dakako uz ovo su tomu našem jeziku otvorena sva vrata evolucije u okviru južnog štokavskog književnog jezika. [...] Da li je iz jezičnog pogleda pametno, ako mi ostajemo uz naš čakavski (govor) jezik, kojega Vi dobro poznajete? Ima li smisla, da mi saberemo naše riječi te izdamo za našu inteligenciju jedan rječnik naših i književnih riječi?« Ivšić je Horvatu odgovorio: »Slažem se, da za svoj književni jezik zadržite svoj čakavski dijalekt, jer većina u Gradišću govori tim dijalektom. Vrlo bi dobro i potrebno bilo, da saberete svoje jezično blago, i da se sastavi rječnik.«²⁴

Da bismo dobili što vjerniju sliku onoga što je o Miloradiću pisao Ivšić, uputno je pročitati njegov tekst: Hrvatska djaspورا u 16. stoljeću i jezik Hrvata gradišćanaca²⁵.

Pod naslovom *Književni jezik gradišćanskih Hrvata*, Ivšić piše: »Gradišćanci svoj dijalekt upotrebljavaju ne samo u knjigama koje su namijenjene njihovu

²² Ujević, Mate: Enciklopedija Jugoslavije, svez. 6, Zagreb 1965., stran 77.

²³ nepoznat autor: JAZU, knj. 50, 1938., stran 102.

²⁴ Usp. Jembrih, Alojz: Štokavština u pjesničtvu gradišćanskih Hrvata, Hrvatska dijalektološki zbornik, knj. 7, JAZU, Zagreb, 1985.

²⁵ objavljeno u ediciji: Slavische Propyläen, Bd. 96: Izabrana djela iz slavenske akcentuacije Stjepana Ivšića, München, 1971. 763.-764.

narodu za pouku i zabavu nego na svome dijalektu, osobito u najnovije vrijeme, razvijaju i svoju umjetnu knjigu, tako da u Gradišću imamo novu hrvatsku čakavsku regionalnu književnost. Ta je književnost hrvatskoj publici donekle poznata po jednom živom predstavniku Ignacu Horvatu, ali je slabije poznata po dosad najjačemu gradišćanskom pjesniku Mati Miloradiću, a njega naša publika nije mogla ni upoznati, jer su njegove Zibrane jačke postale pristupne istom poslije gradišćanske jubilarne godine 1933.²⁶ Dugo vremena, ogledajući dobrotvore Jugoslavneske akademije u njezinu Ljetopisu, nismo znali tko se to krije pod inicijalima M. M. sa prilogom od 20 000K iz g. 1915. (15.IX.). Nitko ne bi mogao ni slutiti da je pod tim slovima jedno toplo patriotsko srce gradišćanskoga Hrvata Mate Meršića. Župnika u dalekom hrvatskom selu u Madžarskoj u Hrv. Kemlji, filozofa, naučenjaka (astronoma i matematika) i pjesnika, koji je zbog svoje ljubavi za nauku i svoj narod morao i dosta trpjeti, ali je rezignirano na sve odgovorio pjesmom *Sokrates*²⁷. U kolikoj je mjeri naš gradišćanski hrvatski jezik sposoban i za pravu umjetnu poeziju, pokazao je baš Miloradić. On je svu snagu svoga materinskog jezika, koji je uvijek pun neiscrpnog vitaliteta, osjećao i kao umjetnik, pa ju je i izrekao u pjesmi, kao ono nekad Preradović, *Samorodan jezik*²⁸. Neke njegove pjesme moći će pristati i u antologiju naše poezije. Njegova pjesma *Juxta crucem*²⁹ ide zacijelo među najbolje što je dala naša ratna lirika. Nije manje snažna i njegova pjesma *Tatransko groblje*³⁰. Kako je umjetnički vladao jezikom, može pokazati i njegova prava dječja pjesmica *Drrv nij ...*³¹ «³².

Iz dosad predočenoga, može se zaključiti da je recepcija Mate Miloradića u Hrvata više vrijednostnog i afirmativnoga obilježja što je posve opravdano kad je riječ o Hrvatima izvan matične domovine i njihovoj kulturi i književnosti. Sličnu ćemo recepciju zaslijediti i u sedamdesetim godinama 20. stoljeća. Naime i sami gradišćanski znanstvenici tome će pridonijeti svojim napisima kao što su: Nikola Benčić, *Pjesništvo gradišćanskih Hrvata*³³; Ivan (Lav) Sučić, *Dijalekti i književnost Gradišćanskih Hrvata*³⁴. Ovim priložima treba svakako dodati i biografski leksikon Martina Meršića ml.: *Znameniti i zaslužni Gradišćanski Hrvati*, u kojem je prikazan Mate Meršić Miloradić³⁵ i Natalija Bojnicky-Vidmarović: Madžarski književni utjecaj u pjesništvu M. Meršića-Miloradića³⁶.

26 dakle 1934., napomena A. Jembrih

27 Benčić, Nikola: Jačke, Željezno, 1978., stran 328.

28 Benčić, Nikola: Jačke, Željezno, 1978., stran 308.

29 Benčić, Nikola: Jačke, Željezno, 1978., stran 261.

30 Benčić, Nikola: Jačke, Željezno, 1978., stran 283.

31 Benčić, Nikola: Jačke, Željezno, 1978., stran 360.

32 Ivšić, Stjepan: Slavische Propyläen, sv. 96, München, 1971., 763.-764.

33 Benčić, Nikola: časopis Dometi, IV., br. 8, Rijeka, 1971., stran 23.-32.

34 Sučić, Ivan: časopis Dometi, IV., br. 8, Rijeka, 1971., stran 97.-101.

35 Meršić, Martin ml.: Znameniti i zaslužni Gradišćanski Hrvati, Rijeka, 1972., stran 83.-84.

36 Bojnicky-Vidmarović, Natalija: zbornik: Gradišćanski Hrvati, izd. Čakavski sabor, Zagreb, 1973. i zbornik Gradišćanski Hrvati 1533.-1983., Zagreb, 1984.

Ovome treba dodati prilog Nikole Benčića koji je 1981. u Varaždinu na znanstvenom simpoziju referirao »*O tendencijama i glavnim sadržajima starije gradišćanskohrvatske književnosti*«, da bi zaključio: »Iz ove kulturnohistorijske duhovne pozadine izrašta Miloradićevo pjesništvo, koje je ujedno vrhunac gradišćanskohrvatskoga narodnoga duha«³⁶. Iste će godine (1981.) i Franz Probst svoje observacije usmjeriti na kraju svoga članka: »*Književnost gradišćanskih Hrvata i njezine panonske veze*«, na važnost književnog djela Mate Meršića Miloradića³⁷.

Kao kontrast dosadašnjim napisima, u kojima se spominje književno djelo Mate Meršića Miloradića, uputno je navest esej *Čakavski dosje danas* u kojem Zvane Črnja našega Miloradića stavlja u jedan drukčiji kontekst svojih observacija o čakavskoj lirici. On naime piše: »Proteklo je osam desetljeća od nastanka *Gallijotove pesni*. Od pojave prvog izdanja Gervaisovih *Čakavskih stihova* proteklo je pedeset i osam godina, a od izlaska iz štampe Balotina Dragog kamena četrdeset i sedam. Ako istarskim (i dalmatinskim) izvorštima ovostoljetnog čakavskog književnog vala pridodamo i austrijsko Gradišće s poezijom Mate Meršića Miloradića, tada se za ono što su Jelenović i Petris nazvali novom čakavskom lirikom može reći da ona, ta lirika, kao najznačajniji poetski eksperiment u novijoj povijesti hrvatske književnosti nije više ni nova, ni mlada. Traje već devetu deceniju, gomila u sebi značenja različitih etapa našega duhovnog razvitka, a svojim današnjim kvantitetom prerasta u književnu plimu koju ni najokorjeli zagovornici takozvanog jezičnog jedinstva hrvatske književnosti ne mogu zanemariti«³⁸. I opet malo dalje (u eseju) Črnja će nastaviti: »U doba kad je Vladimir Nazor (u pismu urednicima Antologije čakavske lirike 1934.) sročio sintagmu *furor (metricus) ciacavschianus*, skromni hrvatski čakavski kanconijer sadržao je samo pet književnih imena: Ujevića, Nazora, Gervaisa, Ljubića i Balotu. Trebalo je tim imenima dodati i ime sve do danas najplodnijeg čakavskog pjesnika Matu Meršića Miloradića, ali za sastavljače zagrebačke antologije (što je odgovaralo i stvarnom stanju fakta) taj se Gradišćanac nalazio izvan orbite naše književne kulture. [...] U drugom izdanju (1947.) Jelenović i Petris uključili su u svoju antologiju još jednog pjesnika: Marina Franičevića. U to izdanje Jelenović i Petris mogli su i htjeli su uvrstiti još dva pjesnika, ali ih je u tome spriječio tada prenaplašeni restriktivni odnos prema versifikaciji na čakavštini«³⁹. Što se tiče restriktivnoga odnosa prema čakavštini, bit će govora kasnije.

36 Benčić, Nikola: Varaždinski zbornik 1181. - 1981., Varaždin, 1983., stran 507-513.

37 Probst, Franz: Radovi, vol. 14, Zagreb, 1981., stran 376.-387.

38 Črnja, Zvane: Na poligonu, Opatija, 1988., stran 252.

39 Črnja, Zvane: Na poligonu, Opatija, 1988., stran 254.

Prvi put u antologiji čakavskoga pjesništva

Od 74 autora - pjesnika, zastupljenih u antologiji Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća što ju je priredio Milorad Stojević (1987.), sedam je pjesnika iz Gradišća na čelu s Matom Meršićem Miloradićem.⁴⁰ Stojević se je odlučio za Miloradićeve pjesme, uvrstivši ih u antologiju: *Va staru dob ..., Jok, Europi 1916, Tilitili, bum-bum!*

Ako usporedimo dotadašnje antologije čakavske lirike, Jelenović-Petrisovu (1934., 1947.), Jelenovićevu (1961.) sa Stojevićevom (1987.), postaje razvidno da je u toj posljednoj antologiji čakavska poezija, po broju uvrštenih autora, najopširnija, i s pravom, lirika Gradišćanskih Hrvata čini ju cjelovitom antologijom hrvatske čakavske poezije 20. stoljeća. Ono što je uz antologijski izbor čakavskih pjesama posebice dragocjeno, jest opširna studija Milorada Stojevića, dosad najbolja i prva u načinu sinteze i vrednovanja čakavskoga pjesništva u cjelini 20. stoljeća i u povijesti hrvatske književnosti. Budući da je Mate Meršić Miloradić u antologiji na prvome mjestu, Stojević će i svoju studiju početi upravo s Miloradićem čije ime u studiji navodi više od trideset puta. Držim da je upravo u toj studiji recepcija Miloradićeve poezije najveća. Zato se valja osvrnuti na ta mjesta (u studiji), da bi čitatelju (i u Gradišću) bilo jasnije koje mjesto, povrijednosti poetološkoj (i sudu književnoga kritičara), pripada Mati Meršiću Miloradiću u hrvatskoj književnosti. Da je Miloradić prvi čakavski pjesnik na početku 20. stoljeća, razvidno je iz prvih dviju rečenica Stojevićeva uvoda. »Svega tri godine poslije Matoševa Hrastovačkoga nokturna, znači 1903. godine, napisana je i prva čakavska pjesma u ovome stoljeću. Tvorac te pjesme bio je Gradišćanski Hrvat Mate Meršić Miloradić. Tri godine nakon njega Nazor će napisati pjesme Galiotova pesan i Ban Dragonja, što su dosad smatrane prvim čakavskim pjesničkim ostvarenjima XX. stoljeća.«⁴¹ Ako bismo slijedili u Stojevićевой studiji u čemu je sve Miloradić, poetski gledano, na prvome mjestu, onda je to razvidno u dijelu koji razlaže pojavu i odnos zavijčaj-zavičajnosti u pjesmi, jer upravo je »zavičajnost u poetskom fundusu čakavskog varijeteta inaugurirala poezija Miloradićeva«⁴².

Kad je riječ o humoru u poeziji, t.j. »humoru kao prostoru za jasnije fiksiranje egzistencijalnih problema, ali i kao mogućnost bijega od njih [...], onda se ta vrsta humora kao izravna predmetnotematska referencija javlja u čakavskoj poeziji već s početka stoljeća, od Miloradićeova naovamo«⁴³.

40 Uz njega su u antologiju uvršteni još: Augustin Blazović, Jurica Čenar, Herbert Gassner, Ewald Höld, Dorateja Lipković i Petar Tyran

41 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 253.

42 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 267. uspj.: 274., 279., 286. i 313.

43 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 314.-315.

Dakle, iz navedenoga je razvidan još jedan primat koji pripada Miloradiću u čakavskoj poeziji, jer njegova politička satira i antiratna poezija, spada u »tu vrst humornog učinka«. Stojević učvršćuje još jedan Miloradićev primat: »Pjesništvo na čakavskom varijetetu već na početku stoljeća u prvim svojim pjesmama pokazuje ogromno polje literarnosti. Ako literarnost shvatimo kao polje svijesti o literarnom kompleksu i kanaliziranju te svijesti ka književnom uradku, onda već u Meršića Miloradića zapažamo literarnostnu književnu pragmu, doduše vezanu za njegov suženi literarni obzor, što nije ni čudno, s obzirom na njegov farnički prosvjetiteljski i domoljubni izazov«⁴⁴. U poeziji Meršića Miloradića uočava se i »srednjovjekovni pjesnički diskurz«⁴⁵ što svjedoči o nastavku stare hrvatske čakavske poezije. Kad je riječ o prevođenju na čakavštinu, onda je Miloradić i tu prvi. On je prevodio, »odnosno pisao pjesme po Tomi Akvinskom, S. Petöfiju, M. Vörösmartyu, Goetheu i Puškinu«⁴⁶. I obilježje narativnosti u čakavskoj poeziji, ponajprije je u 20. stoljeću vezano u »suvremenom čakavskom pjesništvu za poemično-epični niz što počinje Miloradićevim poemama-videnijima i poemama-alegorijama«⁴⁷.

Za Matu Meršića Miloradića, Milorad Stojević će i ovo zapisati: »Na temelju vrsnih poetika i njihova iskustva, gradio je svoj svijet utilitarnih referencija Mate Meršić Miloradić. Od vjerskih, ratnih, političkih, socijalnih, višestruko prigodnih i usputnih, mističnih i pseudofilozofskih, epigramskih i dječjih, do pjesničkih dijaloga, dugačkih vizija i alegorija, te prijevoda, njegov je pjesnički čin podređen idejnoj, to jest utilitarnoj denotaciji.«⁴⁸ Stojević je analizom Miloradićeve poezije, s pravom, pronašao i primat vezan uz tzv. kerempuhovštinu u čakavštini, a ona »u čakavštini seže još od Miloradića«⁴⁹. S obzirom na studiju Milorada Stojevića, treba spomenuti da on, kad govori o jeziku čakavskog i kajkavskog pjesništva, rabi termin varijetet. Time on suponira suodnos prema standardu (normiranom književnom jeziku u Hrvatskoj). Dakle, za nje je poezija pisana na čakavskom / kajkavskom varijetetu kad je riječ o literarnosti jezika. Osim toga u povijesti hrvatskoga jezika, kajkavski i čakavski su bili književni jezici sa svojom normom, jasno, kajkavski do takozvani ilirskoga preporoda (1835/36.).

Već sam spomenuo da je Stjepan Ivšić prvi uočio da je Miloradić pisao i pjesme za djecu. Dugo je trebalo čekati da se i one nađu u antologiji dječjega pjesništva u Hrvatskoj. Učinio je to antologičar Joža Skok 1987. godine, uvrstivši u antologiju četiri Miloradićeve pjesme za djecu: *Krt, Naša mat, Kokoše nam ..., Pik, pik, pik!* Skokova antologija ima naslov: *Lijet Ikara. Antologija hrvatskoga dječjeg pjesništva*. Tiskana je u Zagrebu 1987. godine.

44 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 351.-352. uspj.: 371.

45 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 371. uspj.: 372.

46 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 382.

47 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 404. uspj.: 372.

48 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 418.

49 Stojević, Milorad: Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća, 1987., stran 431.

Godine 1987. u Zagrebu objavljuje Stjepan Krpan (1922.-1997.) knjigu: *Gradišćanski portreti* u kojoj je, kronološkim redom, prikazao 65 znamenitih gradišćanskih Hrvata, među kojima je i Miloradić (stran 62.-68.). Prikazujući njegov život i djelo, Krpan je, s pravom, u svoj tekst interpolirao riječi Zvane Crnje: »Miloradić je u corpus hrvatske književnosti ugradio pjesničko djelo osebuje vriednosti« pa ga »valja smatrati utemeljiteljem čakavske versifikacije 20. stoljeća«⁵⁰.

Što takva konstalacija znači za recepciju Miloradića u hrvatskoj književnosti, držim da nije potrebno posebno komentirati!

Prvi simpozij o Mati Meršiću Miloradiću u Zagrebu

Idući slijedom recepcije Miloradića u Hrvatskoj, treba spomenuti i prvi znanstveni simpozij, što ga je 2. i 3. ožujka 1989. u Zagrebu organiziralo **DRUŠTVO ZA SURADNJU S GRADIŠĆANSKIM HRVATIMA I DRUGIM HRVATSKIM MANJINAMA U SUSJEDNIM ZEMJAMA** i **DRUŠTVO KNJIŽEVNIKA HRVATSKE**. Svrha Simpozija bila je »da interdisciplinarno osvjetli cjelokupno Miloradićevo djelo, ne samo kao najviši književni i znanstveni domet gradišćanskohrvatske narodne zajednice, nego i kao kulturnu baštinu hrvatskoga naroda u cjelini«. Tome su doista pridonijeli brojni referenti (35) svojim različitim izlaganjima. No, šteta je što do danas još uvijek nije tiskan zbornik radova s toga Simpozija pa smo prikraćeni za jednu vrijednu ediciju u kojoj bi današnje i buduće generacije mogle vidjeti što je značilo djelo Mate Meršića Miloradića u cjelokupnoj kulturi i književnosti Gradišćanskih Hrvata.

No treba ipak reći, da je spomenuti nedostatak barem donekle ublažen objavljivanjem pet referata u časopisu Forum u Zagrebu. Tako su tiskani: Mijo Karagić, *Bogatstvo hrvatske književne dijaspore* (za Simpozij je bio prijavio temu: *Antiratna lirika Miloradićeve*)⁵¹; Milan Moguš, *Miloradićeve Jačke primjer književnoga jezika* (za Simpozij prijavljen referat: *Kompjutorska konkordancij Miloradićevih Jački*)⁵²; Ante Stamać, *Pjesnik u dijaspori* (za Simpozij prijavljen referat: *Književno djelo Mate Meršića Miloradića*)⁵³; Neven Jurica, *Mate Meršić Miloradić i hrvatska poezija početka stoljeća*⁵⁴; Rafo Bogišić, *Mate Meršić Miloradić pjesnik Gradišćanskih Hrvata*⁵⁵.

- 50 Krpan, Stjepan: *Gradišćanski portreti*, Zagreb, 1988., stran 68.
- 51 Kragić, Mijo: *Forum*, br. 3-4, Zagreb, 1987., stran 497.-502.
- 52 Moguš, Milan: *Forum*, br. 5-6, Zagreb, 1989., stran 719.-726.
- 53 Stamać, Ante: *Forum*, br. 5-6, Zagreb, 1989., stran 727.-732.
- 54 Jurica, Neven: *Forum*, br. 7-8, Zagreb, 1989., stran 202.-208.
- 55 Bogišić, Rafo: *Forum*, br. 10-11, Zagreb, 1989., stran 843.-844.

Bogišić je, uz svoj kratki osvrt na Miloradićevu poeziju, dodao osam njegovih pjesama: *Zač? Stari japa, O minute, Nut človika, Moje ptice, Prilika, Svemu svita kriva, Na rastanku.*

Ovom prigodom čini mi se vrlo bitnim citirati dio Bogišića razmišljanja koja su posve točna, kad je riječ o poeziji Miloradićevoj. »Miloradićeva poezija pisana je, dakako, na književnom jeziku Gradišćanskih Hrvata. Kao takva ona je dvostruko zanimljiva. Prije svega ona je u neku ruku nastavak stare hrvatske čakavske poezije; u novom vremenu, novoj varijanti i u novoj sredini pjesničkom riječi Miloradić kao da, pišući izvan Hrvatske, inicira i pojavi novije hrvatske takozvane dijalektalne poezije. Miloradić je ne samo jedan od prvih nego je on i najplodniji hrvatski čakavski pjesnik novog vremena. Može se, međutim, reći da se u slučaju Miloradića zaista radi o produženju trajanja jednog književnog jezika koji je novijih čakavskih pjesnika u Hrvatskoj književni medij na sporednom kolosjeku. U Gradišću je to književni jezik jedne zaočružene i odvojene etničke cjeline, hrvatske narodnosti u Austriji«⁵⁶.

Također nije suvišno spomenuti i Moguševu razmišljanje u vezi s odnosom prema dijalektalnoj poeziji u Hrvatskoj, jer u njem se može vidjeti i odnos prema poeziji gradišćanskih Hrvata. U spomenutom članku Moguš, uz ostalo, piše: »Među zagovornicima tadašnje mladogramatičarske škole, koja je u našim stranama (u Hrvatskoj, nap. A. Jembrih) i predugo trajala, smetalo je upravo to što se između dijalekatskoga stanja i književnoga jezika nije mogao staviti znak jednakosti jer je organski dijalekt (u nas novoštokavski, dakako) postao jedini i neprikosnoveni sudac jezične pravilnosti. To se pravo organskoga dijalekta temeljilo na spoznajama ondašnje lingvističke škole, koja je jezik promatrala kao kolektivnu svojinu čiji razvoj teče pravilno po vlastitim unutrašnjim zakonima. Korektna književna stilizacija odnosno književni jezik trebaju u svemu samo slijediti svoj uzor - tipičnu govornu manifestaciju. Stoga književne tekstove koji ne slijede spomenuti govorni uzor (u našem slučaju: što-kavsko porijeklo i novoštokavsko oblikovanje) ne treba uopće uzimati u obzir kad se piše gramatika suvremenoga jezika.«⁵⁷ Jasno, da je takav stav u lingvistici urodio restriktivnim odnosom prema poeziji, pisanoj na dijalektu (čakavštini, kajkavštini), i u hrvatskoj književnosti.

Još je jedan referent sa Simpozija (1989.), objavio svoj referat i to Zvonimir Bartolić, *Mate Meršić Miloradić i hrvatska ruralistička književnost*, u svojoj knjizi: *Sjevernohrvatske teme*⁵⁸.

U Zagrebu je 1991., u izdanju Kršćanske sadašnjosti, njezine Biblioteke "Zrno" niz Poezija, priredio knjigu: *Hrvat u Gradišću*, Đuro Vidmarović. U knji-

56 Bogišić, Rafo: Forum, br. 10-11, Zagreb, 1989., stran 843.

57 Moguš, Milan: Forum, br. 5-6, Zagreb, 1989., stran 720.

58 Bartolić, Zvonimir: Sjevernohrvatske teme, V., Čakovec, 1998., stran 206-214.

gu je, uz svoj nadahnuti uvod, uvrstio oveći izbor iz Miloradićeve poezije, osmišljeno predstavljen u osam ciklusa te šest Miloradićevih pisama, iz kojih se, iznova, može upoznati dosad nepoznati Mate Meršić Miloradić. Na kraju su dodane Bio-bibliografske bilješke, uglavnom bibliografija Miloradićevih radova. Tako je i ta knjiga dragocjeni prilog recepciji Mate Meršića Miloradića u Hrvatskoj.

No, treba svakako još spomenuti, dugo očekivani zbornik (knjigu, koja se dugo radala): Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata. I u toj je knjizi Nikola Benčić objavio vrijedan sintetski prikaz književnosti gradišćanskih Hrvata pod naslovom: *Pismo i književnost*⁵⁹, tako da je i tu Mati Meršiću Miloradiću dopalo mjesto. Uz spomenuto, treba još reći, da iz članka Stjepana Krpana: *Ignac Horvat i Martin Meršić starji i veza sa starom domovinom* (1997.), saznajemo i za arhivske podatke koji osvjetljavaju zauzetost Martina Meršića (1868. - 1943.) oko izdavanja Miloradićeve zbirke pjesama.⁶⁰

Svakako da je, iznova, recepciji Miloradića u hrvatskoj književnosti pridonio Nikola Benčić svojom knjigom: *Književnost Gradišćanskih Hrvata od XVI. Stoljeća do 1921.*, objavljenoj 1998. u Zagrebu. U toj je knjizi Miloradić prisutan na 27 stranica, uključujući i 30 njegovih pjesama. Benčić s pravom konstatira, da »Miloradićevo djelo, do sada nije valjano znanstveno analizirano, pa zato nije ni moguće procijeniti njegovo djelovanje, sve se koncentriralo na pjesnika Miloradića«⁶¹. Iste godine u Vinkovcima tiskana je knjiga (zbornik): *Gradišćanskohrvatska književnost* (priredio Irvin Lukežić), u kojoj je Mate Meršić Miloradić također zastupljen i to sa šest pjesama (str. 67.-73.). U uvodnom eseju, priređivač je, s pravom istaknuo, da je Miloradić »svojim pjesničkim radom obogatio ne samo gradišćanskohrvatsku književnost, nego i sveopću hrvatsku literaturu«⁶².

I na kraju, ako zaključimo. Recepcija Mate Meršića Miloradića i njegova poetska djela u Hrvatskoj, trajala je u razdobljima (kronološki) i to: 1. početkom 20-tih godina, 2. 30-tih godina, 3. 60-tih godina, 4. 70-tih godina, 5. 80-tih i 90-tih godina 20. stoljeća. To pak pokazuje da je u hrvatskoj književnosti, barem donekle, ubaštinjena i književnost gradišćanskih Hrvata, Svakako, dobar pokazatelj za nadoknaditi propušteno u novim (budućim) pisanim povijestima hrvatske književnosti. Jer iščitavanjem svega što je o Mati Meršiću Miloradiću napisano u Hrvatskoj, bit će moguće dati sintezu o njegovoj recepciji u Hrvatskoj i hrvatskoj književnosti uopće. Stoga ovaj prilog ima intenciju, usmjeriti pozornost u tome smjeru. Zato, vivat seqens!

59 Benčić, Nikola: Povijest i kultura gradišćanskih Hrvata, Zagreb, 1995., stran 248.-276.

60 usp. Radovi Leksikografskoga zavoda »Miroslav Kreža«, br. 6, Zagreb, 1997., stran 115.

61 Benčić, Nikola: Književnost Grad. Hrvata od XVI. stoljeća do 1921., Zagreb, 1998, stran 305.

62 Lukežić, Irvin: Gradišćanskohrvatska književnost, Vinkovac, 1998., stran 14.